

TÌNH HÌNH BIỂN ĐÔNG NĂM 2024 VÀ DỰ BÁO TRIỂN VỌNG NĂM 2025

Đỗ Hoàng*

Tóm tắt

Năm 2024, tình hình Biển Đông có nhiều diễn biến đáng chú ý. Một số bên yêu sách có xu hướng cụ thể hóa yêu sách biển và “minh bạch hóa” thông tin thực địa so với năm 2023. Xu hướng đấu tranh trên thực địa phần nào mở rộng về phạm vi so với 2023, nhất là khi các lực lượng của Trung Quốc và Phi-líp-pin liên tục “va chạm” ở Bãi Cỏ Mây, Bãi Hoàng Nham/Scarborough, Bãi Sabina và Đá Khúc Giác. Năm 2025, các hoạt động “vùng xám” nhiều khả năng sẽ tiếp diễn trên tất cả các khía cạnh trên. Biển Đông vẫn sẽ được gắn kết với các vùng biển và xung đột khác thông qua quá trình thúc đẩy thượng tôn pháp luật và xây dựng quy chuẩn trong các lĩnh vực mới của một số nước, nhất là của các nước lớn.

Từ khóa: Biển Đông, cạnh tranh Mỹ - Trung, Phi-líp-pin, Việt Nam, Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương.

Mở đầu

Tình hình Biển Đông năm 2024 có nhiều diễn biến mới đáng chú ý trong bốn lĩnh vực: pháp lý, thực địa, chính trị - ngoại giao và thông tin - tuyên truyền. Trong năm 2025, tình hình Biển Đông nhiều khả năng sẽ bị chi phối bởi động thái của Trung Quốc và Mỹ. Các động thái này sẽ được định hình bởi lợi ích quốc gia, tình hình đối nội - đối ngoại của hai nước này cũng như chính sách của các nước ASEAN và các cường quốc tâm trung có liên quan tại Biển Đông. Do đó, Biển Đông rất có thể sẽ

* ThS., Nghiên cứu viên Viện Biển Đông, Học viện Ngoại giao. Bài viết thể hiện quan điểm cá nhân, có đóng góp thông tin từ các đồng nghiệp của tác giả tại Viện Biển Đông.

tiếp tục được coi là địa bàn cạnh tranh nước lớn, gắn với thượng tôn pháp luật và có thể được nhìn nhận trong mối quan hệ với các điểm nóng khác trên toàn cầu. Điều này sẽ được thể hiện qua một số xu hướng tiềm năng trên cả bốn lĩnh vực nói trên.

Các diễn biến nổi bật liên quan đến biển Đông năm 2024

Biển Đông năm 2024 chứng kiến nhiều diễn biến mới đáng chú ý, cả về mặt cạnh tranh và hợp tác. Trong đó, nổi bật nhất là các diễn biến trong bốn lĩnh vực: pháp lý, thực địa (bao gồm các lực lượng trên biển), chính trị - ngoại giao và thông tin - tuyên truyền (liên quan đến các chủ thể phi nhà nước như kênh truyền thông hay các viện nghiên cứu).

Trong lĩnh vực pháp lý

Trung Quốc, Phi-líp-pin và Việt Nam có xu hướng cụ thể hóa yêu sách tại Biển Đông, gồm nhiều động thái “đầu tiên”. Trong số đó, một số động thái được cho là nhằm điều chỉnh yêu sách theo hướng phù hợp với luật quốc tế hơn, củng cố nền tảng hợp tác biển, một số động thái khác (chủ yếu của Trung Quốc) bị coi là công cụ “pháp lý chiến”.

Về phía Phi-líp-pin, quốc gia này lần đầu đệ trình yêu sách về ranh giới ngoài thềm lục địa 200 hải lý ở phía Tây Palawan lên Ủy ban Ranh giới thềm lục địa (CLCS), Liên hợp quốc, ghi nhận đệ trình có thể chồng lấn với đệ trình của Việt Nam và Ma-lai-xi-a và khẳng định sẵn sàng thảo luận với các nước liên quan để phân định biển.¹ Phi-líp-pin cũng ban hành Đạo luật về Vùng biển và Đạo luật Đường biển của quần đảo, lần đầu xác định ranh giới biển theo tinh thần Phán quyết Biển Đông

¹ “Philippines đệ trình thềm lục địa mở rộng lên Ủy ban ranh giới thềm lục địa Liên hợp quốc,” *Nghiên Cứu Biển Đông*, 20/6/2024, <https://nghiencuubiendong.vn/dien-bien-phap-ly-moi-tren-bien-dong-philippines-de-trinh-them-luc-dia-mo-rong-len-uy-ban-ranh-gioi-them-luc-dia-lien-hop-quoc.56572.anews>.

2016² và lần đầu quy định tuyến đường biên quần đảo. Động thái này ngay lập tức nhận được ủng hộ từ Mỹ³ và được một số ý kiến đánh giá tích cực vì nhận thấy Phi-líp-pin đã tự điều chỉnh yêu sách theo hướng phù hợp UNCLOS hơn.⁴

Trong khi đó Trung Quốc lần đầu công bố hai đường cơ sở lãnh hải mới trong một năm. Ngày 1/3, Trung Quốc công bố Đường cơ sở Lãnh hải tại phía Bắc Vịnh Bắc Bộ. Ngày 10/11, Trung Quốc ra Tuyên bố về Đường cơ sở Lãnh hải quanh Bãi cạn Scarborough/Hoàng Nham,⁵ đồng thời công bố tên gọi “tiêu chuẩn” của 64 thực thể ở Biển Đông⁶ (hầu hết tập trung trong EEZ của Phi-líp-pin) và phát hành bản đồ “thành phố Tam Sa” mới⁷ (trong đó có Đường cơ sở mới ở Scarborough/Hoàng Nham). Động thái tại Scarborough có thể vừa để phản ứng trước Đạo luật mới của Phi-líp-pin, vừa để Trung Quốc có “cơ sở pháp lý” nhằm tăng hoạt động thực địa tại đây.

Việt Nam lần đầu đệ trình giới hạn thêm lục địa mở rộng ngoài 200 hải lý đối với khu vực trung tâm ở Biển Đông vào ngày 18/7 - đệ trình thứ ba của Việt Nam lên CLCS từ trước tới nay.

² Ruth Abbey Gita-Carlos, “Marcos Inks Laws on PH Maritime Zones, Archipelagic Sea Lanes,” *Philippine News Agency*, 8/11/2024, <https://www.pna.gov.ph/articles/1237378>.

³ “On the Philippines Maritime Zones Act,” *United States Department of State*, 8/11/2024, <https://www.state.gov/on-the-philippines-maritime-zones-act/>.

⁴ Alex P. Dela Cruz, “Why The Philippines Made a Dramatic Turnaround on the Question of Archipelagos in the Law of the Sea,” *Lowy Institute*, 19/11/2024, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/why-philippines-made-dramatic-turnaround-archipelagos-law-sea>.

⁵ “中国政府就黄岩岛领海基线发表声明 [Chính phủ Trung Quốc ban hành tuyên bố về đường cơ sở lãnh hải của đảo Hoàng Nham],” *Xinhua News*, 10/11/2024, <http://www.news.cn/politics/20241110/103c17f8045b472a9286454d91262157/c.html>.

⁶ 叶梦圆, “我国南海部分岛礁标准名称公布” [Công bố tên tiêu chuẩn của một số đảo, bãi đá ngầm ở Biển Đông], *中华人民共和国国防部* [Bộ Quốc phòng nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa], 10/11/2024, <http://www.mod.gov.cn/gfbw/qwfb/16350825.html>.

⁷ 共青团中央, “自然资源部正式发行三沙市新版地图” [Bộ Tài nguyên Thiên nhiên Trung Quốc chính thức công bố bản đồ mới của Thành phố Tam Sa], *QQNews*, 12/11/2024, <https://news.qq.com/rain/a/20241112A0420100>.

Cộng đồng quốc tế tiếp tục ủng hộ Phán quyết Biển Đông 2016, cho thấy giá trị và xu hướng sử dụng Phán quyết làm cơ sở pháp lý để xây dựng lập trường trong các sự việc tại Biển Đông. Cụ thể, ngoài Phi-líp-pin, ít nhất 17 chủ thể khác⁸ ra tuyên bố ủng hộ Phán quyết theo nhiều cấp, một số ở cấp chính phủ - Bộ Ngoại giao như Mỹ,⁹ Ô-xtrây-li-a,¹⁰ EU,¹¹ Niu Di-lân,¹² Nhật Bản,¹³ một số ở cấp Đại sứ quán tại Phi-líp-pin như Anh,¹⁴ Hàn Quốc,¹⁵ Ca-na-đa,¹⁶ Pháp,¹⁷ Đức,¹⁸ Na Uy¹⁹, Đan Mạch,²⁰

⁸ Thống kê của nhóm Pháp lý, Viện Biển Đông (Lan Hương; Thanh Thảo, Hồng Minh & Minh Hà).

⁹ “Eighth Anniversary of the Philippines-PRC South China Sea Arbitral Tribunal Ruling - United States Department of State,” *United States Department of State*, 11/7/2024, <https://www.state.gov/eighth-anniversary-of-the-philippines-prc-south-china-sea-arbitral-tribunal-ruling/>.

¹⁰ Australian Ambassador, The Philippines (@AusAmbPH), “A stable and peaceful maritime domain is at the heart of our shared interests and prosperity,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/AusAmbPH/status/1811653276246638656/photo/2>.

¹¹ “South China Sea: Statement by the Spokesperson on the Anniversary of the Award Rendered in the Arbitration Between the Philippines and China,” *EEAS*, 11/7/2024, https://www.eeas.europa.eu/eeas/south-china-sea-statement-spokesperson-anniversary-award-rendered-arbitration-between-philippines_en.

¹² New Zealand Ministry of Foreign Affairs & Trade (@MFATNZ), “On the 8th anniversary of the Arbitral Award, NZ calls on the parties to respect the ruling on maritime rights in the South China Sea as final and binding,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/MFATNZ/status/1811597490619318503>.

¹³ “Eight Years Since the Issuance of the Arbitral Tribunal’s Award as to the Disputes Between the Republic of the Philippines and the People’s Republic of China Regarding the South China Sea,” *Ministry of Foreign Affairs of Japan*, 12/7/2024, https://www.mofa.go.jp/press/release/pressite_000001_00430.html.

¹⁴ British Embassy Manila (@ukinphilippines), “Today marks the 8th anniversary of a significant milestone – the 2016 Award in the South China Sea Arbitration, which is final and legally binding on both the Philippines and China,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/ukinphilippines/status/1811611674815918124?s=54>.

¹⁵ Korean Embassy in the Philippines (@KoreanEmbassyPH), “Marking the 8th Anniversary of the South China Sea Arbitral Award, we reiterate that peace, stability and rules-based order in the SCS must be upheld together with the freedom of navigation and overflight based on the principles of international law, including

Hà Lan,²¹ Ba Lan,²² Thụy Điển,²³ I-ta-li-a²⁴ và Séc.²⁵ Đáng chú ý, tuyên

UNCLOS,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/koreanembassyph/status/1811739208173912198?s=54>.

¹⁶ David Hartman (@AmbDBHartman), *Bài đăng X*, <https://x.com/AmbDBHartman>.

¹⁷ France in the PH (@FrenchEmbassyPH), “As an #IndoPacific nation, France is fully committed to uphold freedom of navigation and overflight consistent with international law, particularly the #UNCLOS, together with The Philippines and other like-minded partners,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/frenchembassyph/status/1811605633227215097?s=54>.

¹⁸ Ambassador Andreas Pfaffernoschke (@germanyinphl), “Eight years ago, the Philippines vs. China Arbitral Award of 12 July 2016 clarified the legal status of several features in the South China Sea and confirmed that all maritime claims must be based on the relevant provisions of UNCLOS,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/germanyinphl/status/1811573369147670554?s=54>.

¹⁹ Ambassador Christian Halaas Lyster (@NorwayAmbMnl), “Respect for international law incl #LawoftheSea is crucial #UNCLOS. Norway supports peaceful, economic development and trade in the Asia-Pacific,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/norwayambmnl/status/1811569334466269418?s=54>.

²⁰ Denmark in the Philippines (@DenmarkinPH), “Today, 12 July, marks the 8th anniversary of the 2016 Arbitration Award on South China Sea. We amplify the call from the EU for a peaceful resolution of disputes by maintaining international legal order based on the rule of law,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/DenmarkinPH/status/1811564415671816446>.

²¹ Marielle Geraedts (@geraedtsmariel), “The Netherlands considers it of utmost importance that judgements of int’l law courts and tribunals are implemented and respected,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, https://x.com/geraedtsmariel/status/1811593324773658998?s=46&t=FaULGG5n74MaCHW_1GaGAw.

²² PLinPhilippines (@PLinManila), “The statement by the Spokesperson Foreign Affairs & Security Policy of the EU on the arbitration initiated by the Republic of the Philippines against the People’s Republic of China over the South China Sea,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/PLinManila/status/1811599003609706867>.

²³ Sweden in Manila @SwedeninManila, “Statement by the EEAS Spokesperson on the anniversary of the Award rendered in the arbitration between the Philippines and China,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/swedeninmanila/status/1811566657703412079?s=54>.

²⁴ Italy in the Philippines (@ItalyinPH), “Today, 12 July, marks the 8th anniversary of the 2016 Arbitration Award on the South China Sea,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/italyinph/status/1811663193040978430?s=54>.

²⁵ Karel Hejč (@CZAmbManila), “South China Sea: Statement by the Spokesperson on the anniversary of the Award rendered in the arbitration between the Philippines and

bộ của Bộ Ngoại giao Mỹ năm nay có thay đổi về chất khi không chỉ khẳng định giá trị của Phán quyết và kêu gọi Trung Quốc tuân thủ các nghĩa vụ theo luật quốc tế như mọi năm, mà còn thêm đoạn chỉ trích các hành động “nguy hiểm, phá hoại” của Trung Quốc với Phi-líp-pin tại Biển Đông.²⁶ Tuyên bố Thượng đỉnh của nhóm Bộ tứ (Quad) tháng 9/2024²⁷ và Bộ trưởng Ngoại giao Quad tháng 7/2024²⁸ cũng đề cập đến Phán quyết của Tòa Trọng tài ngày 12/7/2016 là cơ sở để giải quyết các tranh chấp giữa các bên một cách hòa bình, cho thấy Quad lần đầu khẳng định giá trị của Phán quyết trong các tuyên bố cấp cao.

Trên thực địa

Thứ nhất, đụng độ giữa Trung Quốc với các nước quanh Biển Đông gia tăng về cường độ và phạm vi, chủ yếu là các đụng độ theo hướng “vùng xám” vì liên quan đến các lực lượng phi - bán quân sự của Trung Quốc hoặc liên quan tới các hành động chưa đến ngưỡng xung đột quân sự.

Với Phi-líp-pin, Trung Quốc bị cáo buộc liên tục ngăn cản hoạt động của Phi-líp-pin tại bốn “điểm nóng” chính, phạm vi va chạm rộng hơn năm 2023 (chỉ tập trung tại hai điểm là Bãi Cỏ Mây và Bãi Hoàng Nham/Scarborough). Tại Bãi Cỏ Mây, va chạm ngày 17/6 (tàu hải cảnh Trung Quốc lần đầu thực hiện “khám xét tàu” tàu Phi-líp-pin theo quy

China,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/7/2024, <https://x.com/czambmanila/status/1811544674735415299?s=54>.

²⁶ “South China Sea: Statement by the Spokesperson on the Anniversary of the Award Rendered in the Arbitration Between the Philippines and China.”

²⁷ “The Wilmington Declaration Joint Statement From the Leaders of Australia, India, Japan, and the United States,” *White House*, 21/9/2024, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2024/09/21/the-wilmington-declaration-joint-statement-from-the-leaders-of-australia-india-japan-and-the-united-states/>.

²⁸ “Joint Statement From the Quad Foreign Ministers’ Meeting in Tokyo - United States Department of State,” *United States Department of State*, 29/7/2024, <https://www.state.gov/joint-statement-from-the-quad-foreign-ministers-meeting-in-tokyo/>.

định thực thi Luật Hải cảnh mới của Trung Quốc)²⁹ gây chú ý dư luận nhiều nhất vì đã gây thiệt hại về người với phía Phi-líp-pin. Tại Bãi Scarborough/Hoàng Nham, tàu hải cảnh Trung Quốc bị tố cáo là phun vòi rồng vào tàu công vụ Phi-líp-pin ngày 4/12,³⁰ không quân Trung Quốc bị tố cáo thả pháo sáng vào đường bay của không quân Phi-líp-pin khi họ đang tuần tra hàng hải ngày 8/8.³¹ Tại Bãi Sabin, tàu hải cảnh Trung Quốc bị tố cáo cố tình phun vòi rồng vào tàu tiếp tế của Phi-líp-pin ngày 25/8³² và đâm vào tàu của Cục Thủy sản Phi-líp-pin (31/8).³³ Tại Đá Khúc Giác, trực thăng và hải cảnh Trung Quốc “chạm trán” với tàu cá Phi-líp-pin (27/11).³⁴

Với Việt Nam, ngày 29/9/2024, tại Hoàng Sa, tàu tuần tra Trung Quốc tấn công một tàu cá Việt Nam, gây thiệt hại về người và của với ngư

²⁹ Nguyễn Đăng Hoàng Vũ, “Vụ va chạm giữa Trung Quốc và Philippines tại Bãi Cỏ Mây: Diễn biến và hệ lụy,” *Nghiên Cứu Biển Đông*, 8/7/2024, <https://nghiencuubiendong.vn/vu-va-cham-giua-trung-quoc-va-philippines-tai-bai-co-may-dien-bien-va-he-luy.56593.anews>.

³⁰ “Tàu công vụ Philippines - Trung Quốc va chạm gần bãi cạn Scarborough,” *VnExpress*, 4/12/2024, <https://vnexpress.net/tau-cong-vu-philippines-trung-quoc-va-cham-gan-bai-can-scarborough-4823918.html#:~:text=B%C3%A3i%20c%E1%BA%A1n%20Scarborough%20%C3%A0%20r%E1%BA%A1n,c%E1%BA%A1n%20n%C3%A0y%20t%E1%BB%AB%20n%C4%83m%202012>.

³¹ Thụy Miên, “Philippines cáo buộc không quân Trung Quốc quấy rối máy bay trên bãi cạn Scarborough,” *Thanh Niên*, 10/8/2024, <https://thanhnien.vn/philippines-cao-buoc-khong-quan-trung-quoc-quay-roi-may-bay-tren-bai-can-scarborough-185240810162603252.htm>.

³² Thanh Bình, “Philippines tố 8 tàu hải cảnh Trung Quốc bám sát, phun vòi rồng vào tàu tiếp tế,” *Tuổi Trẻ*, 25/8/2024, <https://tuoitre.vn/philippines-to-8-tau-hai-can-trung-quoc-bam-sat-phun-voi-rong-va-vo-tiep-te-20240825171659447.htm>.

³³ Ngọc Đức, “Tàu Trung Quốc và Philippines đâm nhau trên Biển Đông,” *Tuổi Trẻ*, 31/8/2024, <https://tuoitre.vn/nong-tau-trung-quoc-va-philippines-dam-nhau-tren-bien-dong-20240831162308449.htm>.

³⁴ “China accuses Philippine ships of ‘illegally gathering’ at disputed reef,” *Japan Times*, 3/12/2024, <https://www.japantimes.co.jp/news/2024/12/03/asia-pacific/politics/china-philippines-ships-reef/>.

dân Việt Nam.³⁵ Với In-đô-nê-xi-a, ngày 16-27/10, hải cảnh Trung Quốc liên tục đối đầu với lực lượng In-đô-nê-xi-a tại vùng biển Natuna, được cho là “gây rối” hoạt động khảo sát của Công ty Dầu khí In-đô-nê-xi-a.³⁶

Thứ hai, các nước trong và ngoài tranh chấp Biển Đông tiếp tục đẩy mạnh các hoạt động quân sự mang tính răn đe được bắt đầu từ năm 2022-2023. Về phía Trung Quốc, theo thống kê chưa đầy đủ, Trung Quốc tăng tần suất tập trận tại Biển Đông (khoảng 74 cuộc trong tháng 7-11/2024, gần gấp đôi khoảng 37 cuộc so với cùng kỳ năm 2023),³⁷ trong đó lần đầu Trung Quốc tập trận có hai đội hình tàu sân bay.³⁸ Về phía Mỹ, một số hiện diện quân sự giảm (Mỹ cả năm tiến hành hai FONOP công khai³⁹ và bốn lần điều tàu sân bay vào Biển Đông, ít hơn năm 2023 với ba FONOP và sáu lượt tàu sân bay), nhưng năng lực răn đe tại Biển Đông có thể không giảm vì Mỹ có nhiều tập trận mới với đối tác, đáng chú ý là tám Hoạt động Hợp tác Biển (MCA) với Phi-líp-pin tại Biển Đông từ tháng 11/2023 đến 11/2024. Một số nước “tầm trung” khác như Nhật Bản, Ca-na-đa hay Niu Di-lân cũng lần đầu tham gia MCA tại

³⁵ Phạm Giang, “Việt Nam yêu cầu thả ngay ngư dân bị bắt trên Biển Đông,” *VnExpress*, 31/10/2024, <https://vnexpress.net/viet-nam-yeu-cau-tha-ngay-ngu-dan-bat-tren-bien-dong-4810743.html>.

³⁶ Nghi Vũ, “Indonesia hai lần xua đuổi tàu Trung Quốc tại vùng biển Bắc Natuna,” *Tuổi Trẻ*, 24/10/2024, <https://tuoitre.vn/indonesia-hai-lan-xua-duoi-tau-trung-quoc-tai-vung-bien-bac-natuna-20241024151055418.htm>.

³⁷ Thống kê của Nhóm Trung Quốc, Viện Biển Đông (Hoàng Lan, Đăng Dương, Nhật Linh, Lê Quyên & Khánh Trọng).

³⁸ 黄佐春 & 刘亮, “中国首次开展双航母演练: 专家: 有战略意义, 并非简单1+1” [Trung Quốc lần đầu tiên hành tập trận với hai hạm đội tàu sân bay: đây là hành động mang ý nghĩa chiến lược, không chỉ là một cuộc tập trận 1+1 đơn thuần], *CCTV*, 1/11/2024, <https://military.cctv.com/2024/11/01/ARTIzxFQDMNXyehEepRJ6Ug241101.shtml>.

³⁹ “U.S. Navy Destroyer Conducts Freedom of Navigation Operation in The South China Sea,” *Commander, U.S. 7th Fleet*, 10/5/2024, <https://www.c7f.navy.mil/Media/News/Display/Article/3771278/us-navy-destroyer-conducts-freedom-of-navigation-operation-in-the-south-china-s/>.

Biển Đông với Phi-líp-pin và Mỹ.⁴⁰

Trong lĩnh vực chính trị - ngoại giao

Trung Quốc và các nước Đông Nam Á đạt được tiến triển trong nhiều hợp tác biển song phương và đa phương. Trung Quốc và In-đô-nê-xi-a lần đầu tổ chức đối thoại về các vấn đề trên biển, đạt được đồng thuận về khai thác chung trên các vùng biển “chồng lấn” (mặc dù cụm từ này gây ra nhiều tranh cãi trong nội bộ In-đô-nê-xi-a về lập trường tại Biển Đông của nước này). Trung Quốc cũng lần đầu có đối thoại tương tự với Ma-lai-xi-a và đạt được đồng thuận tương tự với Bru-nây.⁴¹ Trung Quốc và Phi-líp-pin dù nhiều lần “va chạm” trên thực địa nhưng vẫn đạt được đồng thuận theo cơ chế tham vấn song phương⁴² về giảm căng thẳng tại Bãi Cỏ Mây. Lãnh đạo Trung Quốc và Việt Nam cũng đạt được đồng thuận về biển Biển Đông thành vùng biển hợp tác. Trung Quốc và ASEAN tiếp tục đối thoại về COC, tổ chức Hội nghị SOM - DOC lần thứ 22 tại Trung Quốc.⁴³

⁴⁰ “PH Holds Joint Drills with Australia, Japan, New Zealand and US in Philippine Waters,” *ABS-CBN News*, 28/9/2024, <https://news.abs-cbn.com/news/2024/9/28/ph-holds-joint-drills-with-australia-japan-new-zealand-and-us-in-philippine-waters-850>.

⁴¹ “中华人民共和国和印度尼西亚共和国关于推进全面战略伙伴关系和中印尼命运共同体建设的联合声明（全文） [Tuyên bố chung của nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa và Cộng hòa Indonesia về thúc đẩy quan hệ Đối tác Chiến lược Toàn diện và xây dựng Cộng đồng chung vận mệnh giữa Trung Quốc và Indonesia,” *中华人民共和国外交部* [Bộ Ngoại giao Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa], 9/11/2024, https://www.mfa.gov.cn/web/ziliao_674904/1179_674909/202411/t20241109_11524047.shtml.

⁴² “中国和菲律宾举行南海问题双边磋商机制第九次会议_中华人民共和国外交部 [Trung Quốc và Phi-líp-pin tổ chức họp lần thứ 9 cơ chế tham vấn song phương về vấn đề Biển Đông],” *中华人民共和国外交部* [Bộ Ngoại giao Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa], 2/7/2024, https://www.fmprc.gov.cn/wjbxw_new/202407/t2024070211446084.shtml.

⁴³ “22nd ASEAN-China SOM-DOC Convenes in the Ancient City of Xi’an, China,” *ASEAN*, 13/9/2024, <https://asean.org/22nd-asean-china-som-doc-convenes-in-the-ancient-city-of-xian-china/>.

Các nước ngoài tranh chấp tiếp tục xu hướng phản ứng nhanh trước các sự cố trên Biển Đông, chủ yếu là phản đối mạnh mẽ yêu sách và hành động được coi là phi pháp của Trung Quốc (cả bằng ngôn từ trực tiếp và gián tiếp). Mỹ phản ứng mạnh mẽ và nhanh chóng ở nhiều cấp độ với các vụ việc xảy ra với Phi-líp-pin. Hết tháng 8/2024, Bộ Ngoại giao ra tuyên bố bốn lần⁴⁴ (ngày 5/3,⁴⁵ 23/3,⁴⁶ 17/6⁴⁷ và 31/8⁴⁸) sau các đụng độ tại Bãi Cỏ Mây, bắt đầu dùng từ “lên án” (condemn) nhằm vào Trung Quốc kể từ tuyên bố ngày 5/3. Với vụ việc ngày 17/6, lần đầu tiên cả Ngoại trưởng⁴⁹ và Thứ trưởng Ngoại giao Mỹ⁵⁰ điện đàm với người đồng cấp Phi-líp-pin để bày tỏ cam kết bảo vệ Phi-líp-pin của Mỹ theo Hiệp ước Phòng thủ chung. Thượng đỉnh G7⁵¹ lần đầu phản đối việc Trung Quốc lợi dụng lực lượng dân binh và hải cảnh ở Biển Đông, “quan ngại sâu sắc” về việc ngày càng có nhiều hành động nguy hiểm nhằm vào tàu Phi-líp-pin. Tuyên bố chung Hội nghị Ngoại trưởng Quad không chỉ đích danh Trung Quốc nhưng ngôn từ trong phần về Biển Đông mạnh mẽ hơn (“phản đối mạnh mẽ” mọi nỗ lực đơn phương nhằm thay đổi thực trạng, “quan ngại sâu sắc” việc quân sự hóa các thực thể ở

⁴⁴ Tổng hợp của Nhóm Mỹ, Viện Biển Đông (Đỗ Ngân, Ngọc Mai, Hợp Châu & Khánh Nam).

⁴⁵ Press statement “U.S. Support For The Philippines in The South China Sea,” *United States Department of State*, 6/3/2024, <https://www.state.gov/u-s-support-for-the-philippines-in-the-south-china-sea/>.

⁴⁶ Như trên, 23/3/2024.

⁴⁷ Như trên, 17/6/2024.

⁴⁸ Như trên, 31/8/2024.

⁴⁹ “Secretary Blinken’s Call With Philippine Secretary of Foreign Affairs Manalo,” *United States Department of State*, 19/06/2024, <https://www.state.gov/secretary-blinkens-call-with-philippine-secretary-of-foreign-affairs-manalo-5/>.

⁵⁰ “Deputy Secretary Campbell’s Call With Philippine Undersecretary of Foreign Affairs Lazaro - United States Department of State,” *United States Department of State*, 17/6/2024, <https://www.state.gov/deputy-secretary-campbells-call-with-philippine-undersecretary-of-foreign-affairs-lazaro/>.

⁵¹ “G7 Apulia Leaders’ Communiqué,” *White House*, 14/6/2024, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2024/06/14/g7-leaders-statement-8/>.

Biển Đông và sử dụng nguy hiểm các lực lượng cảnh sát biển và dân binh biển) so với Tuyên bố năm 2023 (không nhắc tới Biển Đông).⁵² Anh,⁵³ Nhật Bản,⁵⁴ Ca-na-đa,⁵⁵ Ô-xtrây-li-a,⁵⁶ Hàn Quốc⁵⁷ hay EU... cũng nhiều lần lên tiếng ủng hộ Phi-líp-pin trong các vụ việc như tại Bãi Cỏ Mây.

Riêng về đụng độ giữa Trung Quốc và Việt Nam, một số nước “tầm trung” có tuyên bố nêu quan ngại nhưng không chỉ trích trực tiếp, chủ yếu ở cấp cơ quan đại diện tại Việt Nam gồm Ô-xtrây-li-a,⁵⁸ Niu Di-lân⁵⁹ và Ca-na-đa.⁶⁰ Bộ Ngoại giao Mỹ⁶¹ lên tiếng về vụ việc mạnh mẽ hơn các

⁵² “Quad Foreign Ministers’ Meeting Joint Statement, Tokyo,” *Australian Government Department of Foreign Affairs and Trade*, 29/07/2024, <https://www.foreignminister.gov.au/minister/penny-wong/media-release/quad-foreign-ministers-meeting-joint-statement-tokyo>.

⁵³ “Chinese Coast Guard and Maritime Militia Vessels in the South China Sea: FCDO Statement,” *Commonwealth & Development Office*, 19/6/2024, <https://www.gov.uk/government/news/fcdo-statement-on-the-south-china-sea>.

⁵⁴ “Recent Surge in Tensions in the South China Sea,” *Ministry of Foreign Affairs of Japan*, 18/6/2024, https://www.mofa.go.jp/press/release/pressite_000001_00377.html.

⁵⁵ “Canada Condemns Actions by People’s Republic of China Against Philippine Vessels in South China Sea,” *Global Affairs Canada*, 18/6/2024, <https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2024/06/canada-condemns-actions-by-peoples-republic-of-china-against-philippine-vessels-in-south-china-sea.html>.

⁵⁶ “Statement Regarding Recent Incidents in the South China Sea,” *Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT)*, 18/6/2024, <https://www.dfat.gov.au/news/media-release/statement-regarding-recent-incidents-south-china-sea>.

⁵⁷ Korean Embassy in the Philippines, *Bài đăng X (Twitter)*, 18/6/2024, <https://x.com/KoreanEmbassyPH/status/1802907846243488165>.

⁵⁸ Andrew Goledzinowski (@AusAmbVN), “Australia is seriously concerned by reports China’s maritime forces injured Vietnamese fishermen,” *Bài đăng X (Twitter)*, 4/10/2024, <https://x.com/AusAmbVN/status/1842139269684682945>.

⁵⁹ NZ Embassy Vietnam (@nzinvietnam), “New Zealand is deeply concerned at reports of dangerous actions by Chinese vessels against Vietnamese fishing vessels in the #ParacelIslands,” *Bài đăng X (Twitter)*, 4/10/2024, <https://x.com/nzinvietnam/status/1842027048694636996>.

⁶⁰ Shawn Steil (@ShawnSteil), *Bài đăng X (Twitter)*, 4/10/2024, https://x.com/ShawnSteil/status/1841999434605076899?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMATAAR1x376Gh3fBcTjCnJmVXINh50AwUMTb8kpUjJMZBfow9sDpGk1S2_08EQ_aem_IUiqhG7YS_MvOc6Tboqsqg.

⁶¹ Matthew Miller (@StateDeptSpox), “The United States is deeply concerned by reports of dangerous actions by PRC law enforcement vessels against Vietnamese

nước nói trên, cho biết Mỹ vô cùng quan ngại trước thông tin về “hành động nguy hiểm” của tàu Trung Quốc đối với tàu cá Việt Nam, kêu gọi Trung Quốc chấm dứt hành vi nguy hiểm và bất ổn ở Biển Đông.

Trong lĩnh vực thông tin - tuyên truyền

Phi-líp-pin và Trung Quốc thúc đẩy chiến lược “minh bạch hóa” các va chạm giữa hai bên trên Biển Đông. Các lực lượng của Phi-líp-pin như Lực lượng vũ trang và Lực lượng đặc nhiệm quốc gia Biển Tây Phi-líp-pin nhanh chóng công bố các video sau các đụng độ lần lượt tại Bãi Cỏ Mây⁶² và Hoàng Nham/Scarborough,⁶³ đưa ra các bằng chứng lên án không quân⁶⁴ hoặc hải cảnh Trung Quốc hành xử nguy hiểm⁶⁵ tại Biển Đông... Ngược lại, Trung Quốc cũng đưa ra các bằng chứng và tuyên bố của mình, cho rằng Phi-líp-pin mới là bên gây hấn trong các va chạm,⁶⁶ Phi-líp-pin từ bỏ “hiệp ước quân tử” đã đạt được với Trung Quốc,⁶⁷ bị

fishing vessels around the Paracel Islands on September 29,” *Bài đăng X (Twitter)*, 4/10/2024 <https://x.com/StateDeptSpox/status/1841998593538089158>.

⁶² Jay Tarriela, *Bài đăng X (Twitter)*, 20/6/2024, <https://x.com/jaytaryela/status/1803547421399720267>.

⁶³ “Philippines Accuses China of Firing Flares at Its South China Sea Plane,” *Hong Kong Free Press (HKFP)*, 25/8/2024, <https://hongkongfp.com/2024/08/25/philippines-accuses-china-of-firing-flares-at-its-south-china-sea-plane/>.

⁶⁴ Jay Tarriela @jaytaryela, “NSC PRESS RELEASE 12 August 2024: Statement of the National Task Force for the West Philippine Sea,” *Bài đăng X (Twitter)*, 12/8/2024, <https://x.com/jaytaryela/status/1822881622360019260?lang=en>.

⁶⁵ “WATCH: China Vessels Ram, Water Cannon PH Ship,” *The Manila Times*, 25/8/2024, <https://www.manilatimes.net/2024/08/25/videos/watch-china-vessels-ram-water-cannon-ph-ship/1966656>.

⁶⁶ Carla Teng, “Sabina Shoal: New China-Philippines Flashpoint in South China Sea,” *Asia Media Centre*, 4/9/2024, <https://www.asiamediacentre.org.nz/sabina-shoal-new-china-philippines-flashpoint-in-south-china-sea>.

⁶⁷ “吴士存：菲政府否认‘君子协定’违背诚信原则，也违背国际法_腾讯新闻” [Ngô Sĩ Tồn: Chính phủ Phi-líp-pin phủ nhận “Hiệp ước Quân tử” vi phạm nguyên tắc thiện chí và luật pháp quốc tế], *QQN*, 23/5/2024, https://news.qq.com/rain/a/20240523A05C6I00?suid=&media_id.

bên ngoài lợi dụng để làm căng thẳng Biển Đông⁶⁸ hay đang tìm cách dẫn dắt dư luận⁶⁹ qua quá trình “minh bạch hóa” của mình...

Dự báo tình hình năm 2025

Trong năm tới, tình hình Biển Đông sẽ tiếp tục bị chi phối bởi các động thái của Trung Quốc và Mỹ, được định hình bởi chính sách khu vực và yếu tố chính trị nội bộ của hai nước này. Các động thái này sẽ được cân nhắc, điều chỉnh trong bối cảnh quan hệ với các quốc gia ASEAN và các cường quốc trung lập, từ đó tác động đến chiến lược và các mối quan hệ an ninh khu vực. Bài viết xem xét các yếu tố sau để làm cơ sở dự báo: (i) những yếu tố nội bộ ở Trung Quốc và Mỹ tác động đến thái độ/lập trường chính sách của hai nước này đối với Biển Đông; (ii) chính sách hai nước sẽ triển khai tại khu vực; (iii) chính sách của các bên liên quan như ASEAN hay các nước “tâm trung” khác.

Về nội bộ, tình hình nội trị Mỹ và Trung Quốc trong năm 2025 nhiều khả năng thúc đẩy hai nước tiếp tục theo đuổi can dự tại khu vực (gồm Biển Đông) và biến khu vực thành địa bàn cạnh tranh chiến lược. Về phía Mỹ, chính quyền Trump 2.0 đã đề bạt các vị trí chủ chốt, đa phần đều là các cá nhân có hiểu biết và quan tâm sâu sắc đến Biển Đông hay có quan điểm cứng rắn với Trung Quốc. Điển hình, Ngoại trưởng Marco Rubio khi còn là Thượng nghị sỹ từng trình dự thảo “Luật trừng

phạt Biển Đông và Biển Hoa Đông” năm 2021,⁷⁰ hướng tới đối tượng là các cá nhân, tập đoàn, công ty của Trung Quốc liên quan đến hoạt động cải tạo đảo ở Biển Đông.⁷¹ Ứng cử viên Cố vấn An ninh quốc gia Mỹ Mike Waltz⁷² cũng được biết đến vì thường xuyên chỉ trích các hoạt động của Trung Quốc tại khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương,⁷³ thậm chí từng gửi thư kêu gọi Tổng thống Mỹ tăng cường hiện diện hải quân ở khu vực vì Trung Quốc mở rộng ảnh hưởng ở Biển Đông.⁷⁴ Riêng về Trump, tuy không nhắc đến Biển Đông trong hơn 100 lời hứa lúc tranh cử,⁷⁵ Trump có nhắc đến nhu cầu cạnh tranh mạnh mẽ với Trung Quốc. Bên cạnh đó, đồng thuận lưỡng đảng tại Mỹ về cạnh tranh với Trung Quốc đang là xu hướng phổ biến, nhất là khi Đảng Cộng hòa chiếm đa số ở cả Thượng viện và Hạ viện.

Về phía Trung Quốc, quốc gia này cũng có thể hành xử mạnh mẽ hơn tại Biển Đông, đặc biệt là giai đoạn đầu 2025 để “thử” phản ứng của

⁶⁸ “南海仲裁案裁决再批驳》报告发布：中国政府不会承认仲裁庭作出的非法裁决” [Báo cáo “Bác bỏ Phán quyết của Tòa Trọng tài Biển Đông” được công bố: Chính phủ Trung Quốc sẽ không công nhận phán quyết phi pháp của Tòa Trọng tài], *CCTV*, 11/7/2024, <https://news.cctv.com/2024/07/11/ARTIBF0ZwgKBD1yVcVojtUA1240711.shtml>.

⁶⁹ “无意挑起战争’又挑衅不断 菲律宾在南海打什么算盘” [Không có ý định gây chiến” nhưng liên tục khiêu khích: Philippines đang có kế hoạch gì ở Biển Đông?], *Sina News*, 28/6/2024, <https://news.sina.cn/2024-06-28/detail-incafpmy6466574.d.html>.

⁷⁰ S. 1657 (IS) - South China Sea and East China Sea Sanctions Act of 2021, <https://www.govinfo.gov/app/details/BILLS-117s1657is>, truy cập 13/2/2025.

⁷¹ My Anh (dịch), Thanh Hải (hiệu đính), “Dự Luật Trừng Phạt Trung Quốc Ở Biển Đông Và Biển Hoa Đông,” *Tài liệu Nghiên cứu Biển Đông*, <https://nghiencuubiendong.vn/du-luat-trung-phat-trung-quoc-o-bien-dong-va-bien-hoa-dong.6891.adata>.

⁷² Kaitlan Collins và Jack Forrest, “Trump Asks Mike Waltz to Serve as His National Security Adviser,” *CNN*, 12/11/2024, <https://edition.cnn.com/2024/11/11/politics/mike-waltz-national-security-adviser/index.html>.

⁷³ Lolita C. Baldor, “Trump Likely to Name Loyalist as Defense Secretary,” *AP News*, 12/11/2024, <https://apnews.com/article/trump-defense-secretary-pentagon-nomination-59657362d8bb5b6bf245def8611e7a0f>.

⁷⁴ “Waltz, Kelly Lead Bipartisan, Bicameral Letter Calling on Biden to Prioritize U.S. Maritime Defense,” *Congressman Mike Waltz: Proudly Serving Florida*, 31/1/2024, <https://waltz.house.gov/news/documentsingle.aspx?DocumentID=866>.

⁷⁵ Louis Jacobson & Ian McKinney, “Donald Trump’s 2024 campaign promises: Here’s his vision for a second term,” *Politifact*, 29/10/2024, <https://www.politifact.com/article/2024/sep/30/donald-trumps-2024-campaign-promises-heres-his-vis/?form=MG0AV3>.

chính quyền Trump 2.0 giống thời Trump 1.0,⁷⁶ ứng phó với chiến lược “phân tán rủi ro kinh tế” của Mỹ,⁷⁷ hoặc giảm chú ý vào quá trình điều chỉnh lãnh đạo bộ máy quốc phòng ở trong nước.⁷⁸ Ngoài ra, các yếu tố chính trị - kinh tế - quân sự khác cũng có thể thúc đẩy xu hướng này. Báo cáo Đại hội XX của Đảng Cộng sản Trung Quốc đã thể hiện quyết tâm thúc đẩy “Chiến lược Cường quốc biển”, nhấn mạnh “an ninh quốc gia” trong tổng thể đối ngoại⁷⁹ (giai đoạn 2020-2050 được đánh giá là có mục tiêu giúp hải quân kiểm soát các khu vực vượt ra ngoài “chuỗi đảo thứ nhất và thứ hai”). Trung Quốc vẫn có nhu cầu lớn về năng lượng, có thể mở rộng các địa điểm khai thác ở vùng biển phía Nam Trung Quốc,⁸⁰ bao gồm Biển Đông. Trung Quốc tiếp tục thu hẹp khoảng cách về lực lượng (đặc biệt là trên biển) với Mỹ qua việc triển khai xây dựng hệ thống ra-đa chống tàng hình tại các căn cứ Biển Đông vào năm 2024,⁸¹ thử nghiệm thành công máy dò tàu ngầm phạm vi 20 km trên Biển Đông hay chế tạo 3 tàu ngầm hạt nhân phóng tên lửa hành trình thế hệ mới...⁸²

⁷⁶ Idrees Ali, “China Finishing South China Sea Buildings That Could House Missiles - U.S. Officials,” *Reuters*, 22/2/2017, <https://www.reuters.com/article/world/exclusive-china-finishing-south-china-sea-buildings-that-could-house-missiles--idUSKBN161029/>.

⁷⁷ Cheng-Chwee Kuik, “Southeast Asia hedges between feasibility and desirability,” *East Asia Forum*, 4/7/2023, <https://eastasiaforum.org/2023/07/04/southeast-asia-hedges-between-feasibility-and-desirability/>.

⁷⁸ Bong Xin Ying, “China Defence Minister Dong Jun’s Reappearance Stirs More Intrigue Amid Patron Miao Hua’s Downfall,” *Channel News Asia*, 6/12/2024, <https://www.channelnewsasia.com/east-asia/dong-jun-miao-hua-china-pla-purge-xi-jinping-4791276>.

⁷⁹ “Toàn văn Báo cáo tại Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XX của Đảng Cộng sản Trung Quốc”, *Lãnh sự quán Trung Quốc tại TP. HCM*, 26/10/2022, http://hochiminhcity.china-consulate.gov.cn/xwdt/202210/t20221026_10792286.html.

⁸⁰ “Everyone is drilling inside the Nine-dash line,” *AMTI*, 8/3/2023, <https://amti.csis.org/almost-everyone-is-drilling-inside-the-nine-dash-line/>.

⁸¹ “China Puts Anti-Stealth Radar System on Strategic S. China Sea Island,” *Maritime Executive*, 21/10/2024, <https://maritime-executive.com/article/china-puts-anti-stealth-radar-system-on-strategic-s-china-sea-island>.

⁸² Thạch Anh, “Trung Quốc thử nghiệm thành công máy dò tàu ngầm phạm vi 20 km trên Biển Đông,” *Báo Điện Tử VTC News*, 21/9/2024, <https://vtcnews.vn/trung-quoc->

Về chính sách khu vực của hai nước lớn, Mỹ nhiều khả năng sẽ duy trì Chiến lược Ấn - Thái (liên quan tới Biển Đông) nhưng với những định hướng được nhấn mạnh trong Dự án 2025 (Project 2025) - văn bản chính sách do hơn 100 tổ chức và 400 nhân vật bảo thủ (gồm cựu quan chức thời Trump 1.0) chuẩn bị cho Trump 2.0. Văn bản mang màu sắc chống Trung Quốc cực đoan hơn chính sách thời Biden và Trump 1.0 khi khẳng định Trung Quốc là “kẻ thù toàn trị”;⁸³ chính sách hợp tác với Trung Quốc khi có thể đã thất bại hoàn toàn; châu Á là “điểm xuất phát” trong cuộc chiến chống lại Trung Quốc Cộng sản; mối đe dọa trực tiếp nghiêm trọng nhất từ Trung Quốc là với đồng minh Mỹ và Đài Loan theo “chuỗi đảo đầu tiên”. Theo đó, Mỹ cần theo đuổi một số định hướng liên quan đến Biển Đông. Với đối tác, Mỹ cần lập mô hình “phòng thủ tập thể” trong chuỗi đảo thứ nhất nhưng ở mức chi phí người Mỹ chấp nhận được; thúc đẩy Quad+ với đối tác mới; tăng chia sẻ tin tình báo tạm thời hoặc bán chính thức với đối tác; giúp Thái Bình Dương chống đánh bắt cá trái phép, không khai báo, không theo quy định (IUU) và dự án phát triển công nghệ lưỡng dụng của Trung Quốc; tập trận cảnh sát biển hàng năm ở Thái Bình Dương... Trong nước, Mỹ cần mở rộng cơ cấu lực lượng hải quân; đưa “chiến tranh bất quy ước” (irregular warfare - gồm chiến tranh “vùng xám”)⁸⁴ vào chiến lược quốc phòng; phát triển chiến thuật với tàu chiến đổ bộ hạng nhẹ ở Thái Bình Dương...

Về phía Trung Quốc, cường quốc này vẫn sẽ coi khu vực là địa bàn ưu tiên cho các chiến lược toàn cầu của mình, tăng cả cạnh tranh lẫn hợp tác tại Biển Đông. Cụ thể, Trung Quốc sẽ tiếp tục thúc đẩy thực hiện bộ ba sáng kiến an ninh (GSI), phát triển (GDI) và văn minh toàn cầu (GCI) và Cộng

thunghiem-thanh-cong-may-do-tau-ngam-pham-vi-20-km-tren-bien-dong-ar897230.html.

⁸³ Paul Dans & Steven Groves (eds.), *Project 2025: Mandate for Leadership* (Washington D.C: The Heritage Foundation, 2023), 11.

⁸⁴ Như trên, 121.

đồng chung vận mệnh, bắt đầu từ khu vực quanh Biển Đông.⁸⁵ Trung Quốc coi Đông Nam Á là mắt xích quan trọng trong chiến lược liên kết với các nước “Nam Bán cầu” để hướng tới trật tự đa cực hoặc thiết lập cực mới,⁸⁶ thúc đẩy các nước tham gia vào các nhóm như BRICS. Trung Quốc cũng sẽ đặt Biển Đông trong mối tương quan với các biển gần kề khác như Hoa Đông hay Hoàng Hải, phục vụ chiến lược cường quốc biển của Trung Quốc đến năm 2030...

Về các yếu tố khác, chính sách của ASEAN và các nước “tâm trung” khác tại Biển Đông có thể ảnh hưởng đến hành xử của các nước lớn. Về phía các nước “tâm trung” phương Tây, các điểm nóng khu vực khác có thể thúc đẩy hai xu hướng đối lập về Biển Đông. Một là, các nước có thể vì tập trung vào các điểm nóng khác, phải dàn trải nguồn lực nên không chú ý hoặc giảm can dự tại Biển Đông. Hai là, các nước có thể tăng cường gắn vấn đề Biển Đông với các khủng hoảng khác dựa trên thượng tôn pháp luật. Dấu hiệu của xu hướng này có thể thấy tại Hội thảo Biển Đông lần thứ 16 của Học viện Ngoại giao (tháng 10/2024). Tại Hội thảo, Tổng Vụ trưởng EU phụ trách châu Á - Thái Bình Dương Niclas Kvarnström nhận định an ninh khu vực Ấn - Thái và châu Âu đang gắn kết “hơn bao giờ hết”, thể hiện qua việc Bắc Triều Tiên ủng hộ Nga tại U-crai-na hay Biển Đông và Biển Đỏ chia sẻ các thách thức an ninh theo hướng “vùng xám”. Thứ trưởng Quốc phòng Ca-na-đa Scott Miller nhấn mạnh Biển Đông là “một trong những điểm nóng an ninh quan trọng” với Ca-na-đa và nước này sẽ gắn kết Biển Đông với Biển Đen và Biển Đỏ.⁸⁷

⁸⁵ “Trung Quốc công bố Sách Trắng về quan hệ quốc tế,” *Quân đội nhân dân*, 26/9/2023, <https://www.qdnd.vn/quoc-te/tin-tuc/trung-quoc-cong-bo-sach-trang-ve-quan-he-quoc-te-744380>.

⁸⁶ “China’s leaders will seek to exploit global divisions in 2024,” *Economist*, 13/11/2023, <https://www.economist.com/the-world-ahead/2023/11/13/chinas-leaders-will-seek-to-exploit-global-divisions-in-2024>.

⁸⁷ Trao đổi tại Hội thảo Biển Đông lần thứ 16 của Học viện Ngoại giao.

Về phía ASEAN, các nước nhiều khả năng sẽ tiếp tục cân bằng nước lớn nhưng có thái độ rõ ràng hơn trong một số trường hợp và lĩnh vực cụ thể. Phi-líp-pin sẽ hợp tác quốc phòng mạnh mẽ hơn với phương Tây và các cường quốc tâm trung; Ma-lai-xi-a có thể tìm kiếm hợp tác biển với Trung Quốc ở mức độ nhất định nhưng sẽ không để ảnh hưởng đến năm Chủ tịch ASEAN 2025; In-đô-nê-xi-a và Xin-ga-po có thể “thực dụng” hơn trong quan hệ nước lớn như trong năm 2024 (In-đô-nê-xi-a có tuyên bố chung công nhận yêu sách “chồng lấn” với Trung Quốc; Xin-ga-po là nước ASEAN duy nhất tham gia Tuyên bố về cáp ngầm đáy biển do Mỹ thúc đẩy tại Liên hợp quốc...) nhưng sẽ không để các hợp tác này ảnh hưởng đến hình ảnh “nước dẫn dắt” ASEAN.

Dự báo các định hướng cụ thể

Trên thực địa, Mỹ có thể sẽ thay đổi chiến thuật can dự ở Biển Đông. Các FONOP thời Trump 2.0 có thể sẽ được thúc đẩy trở lại để thể hiện sức mạnh quân sự Mỹ theo tinh thần Project 2025. Tuy nhiên, số FONOP nhiều khả năng không đạt mức kỷ lục thời Trump 1.0 để tập trung nguồn lực vào các hoạt động rắn đe. Trump 2.0 có thể thúc đẩy các chiến thuật mới với tàu hạng nhẹ, thiết bị không người lái và tàu cảnh sát biển (theo Project 2025); điều quân trang mới tới khu vực cho các căn cứ mới tại Phi-líp-pin với mức giá chấp nhận được; tập trung vào các kịch bản chiến tranh “bất quy ước” (vấn đề Project 2025 quan tâm); thúc đẩy đồng minh và đối tác tự tổ chức tập trận, trong khi Mỹ hỗ trợ hậu cần và khí tài... Trung Quốc nhiều khả năng sẽ tiếp tục hành xử cứng rắn với Phi-líp-pin thông qua các hành động “vùng xám” vào giai đoạn đầu 2025 để “thử” chính quyền Mỹ mới, dù với tần suất giảm so với năm 2024. Tiêu điểm sẽ là Scarborough/Hoàng Nham thay vì Bãi Cỏ Mây để Trung Quốc có thể thúc đẩy Đường cơ sở mới và phủ nhận giá trị hai Đạo luật mới của Phi-líp-pin. Các nước Đông Nam Á và “tâm trung” khác sẽ tiếp tục tham gia các hoạt động gia tăng năng lực biển do Mỹ và đồng minh dẫn dắt và mạnh dạn hơn với các hoạt động tập trận nội khối.

Về pháp lý, không loại trừ khả năng Mỹ điều chỉnh lập trường pháp lý về Biển Đông để phản đối các yêu sách hoặc động thái mới của Trung Quốc và tạo di sản cho Trump 2.0, giống như Trump 1.0 đã lần đầu đưa ra lập trường về Biển Đông. Lập trường mới có thể làm rõ hơn quan điểm của Mỹ về các thực thể trong tâm điểm gần đây (như Scarborough/Hoàng Nham, Tư Chính hay Bãi Cỏ Mây) hay các động thái đơn phương của Trung Quốc (như đường cơ sở mới tại Vịnh Bắc Bộ hay Hoàng Nham), làm rõ ranh giới kích hoạt Hiệp ước Phòng thủ với Phi-líp-pin. Trung Quốc có thể sẽ thúc đẩy việc ban hành các nội luật chuẩn bị cho kịch bản về Đường cơ sở xung quanh “Tứ Sa” hay các nội luật về cạnh tranh kinh tế với Mỹ có liên quan đến Biển Đông (như luật riêng về cảng biển, cáp ngầm hay cơ sở hạ tầng biển). ASEAN sẽ tiếp tục thúc đẩy COC để hoàn thành lần đọc thứ ba trước năm 2026.

Về chính trị - ngoại giao, xu hướng ngoại giao láng giềng, đối thoại song phương với ASEAN để thúc đẩy khai thác chung sẽ được Trung Quốc tiếp tục. Các lãnh đạo chủ chốt trong nội các Trump 2.0 có thể tăng công khai chỉ trích Trung Quốc với nội hàm mới (xu hướng này đã xuất hiện thời Trump 1.0, khi một loạt quan chức cấp cao như Phó Tổng thống Mike Pence,⁸⁸ Cố vấn An ninh Quốc gia Robert O’Brien⁸⁹ và Ngoại trưởng Mike Pompeo liên tiếp phê phán Trung Quốc cuối năm 2019).⁹⁰ Nội hàm chỉ trích có thể bổ sung các nội dung trong Project 2025: phê phán IUU và hoạt động vùng xám; phê phán các yêu sách và

⁸⁸ “Remarks by Vice President Pence at the Frederic V. Malek Memorial Lecture - the White House,” *Trump White House*, 24/10/2019, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-vice-president-pence-frederic-v-malek-memorial-lecture/>.

⁸⁹ Ben Doherty, “Asean Summit: US Condemns Chinese ‘intimidation’ in the South China Sea,” *Guardian*, 4/11/2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/nov/04/asean-summit-us-condemns-chinese-intimidation-in-the-south-china-sea>.

⁹⁰ Kay Johnson, “Pompeo Blasts Chinese ‘coercion’ in South China Sea,” *Reuters*, 1/8/2019, <https://www.reuters.com/article/us-asean-thailand-pompeo/pompeo-blasts-chinese-coercion-in-south-china-sea-idUSKCN1UR4D2/>.

nội luật mới của Trung Quốc; ủng hộ vụ kiện mới của Phi-líp-pin... Các văn bản chiến lược như Chiến lược Ấn - Thái (IPS) và Chiến lược An ninh (NSS) hay một văn bản chiến lược riêng về Trung Quốc cũng có thể được Trump 2.0 ban hành.

Về khía cạnh tuyên truyền, Trung Quốc và Phi-líp-pin (với sự hỗ trợ của Mỹ) sẽ tiếp tục “minh bạch hóa” theo hướng chống lại nhau. Mỹ có thể hướng tới chia sẻ thông tin tình báo thực địa trên biển theo hướng linh hoạt hơn qua mạng lưới Quad+ hoặc Cử Nhân.⁹¹ Để giảm tính nhạy cảm của các dự án nhận thức biển (MDA) tại Biển Đông, Mỹ có thể kết hợp Sáng kiến Nhận thức biển khu vực (IPMDA) của Quad với các dự án thông tin biển tư nhân của các đồng minh khác như Ca-na-đa (dự án Dark Vessel Detection Program), Anh (dự án Skylight), Niu Di-lân (dự án Starboard) hay EU (CRIMARIO)...

Kết luận

Tình hình Biển Đông năm 2024 tương đối “sôi động” với nhiều diễn biến chưa từng có và các xu hướng như: làm rõ ràng yêu sách pháp lý của một số bên tranh chấp; mở rộng phạm vi và tần suất va chạm trên thực địa giữa Trung Quốc và Phi-líp-pin, Việt Nam; tăng hoạt động mang tính răn đe quân sự của các bên liên quan; hay tăng các luận điểm trái chiều nhau trong lĩnh vực chính trị - ngoại giao và thông tin - tuyên truyền... Trong năm 2025, Biển Đông nhiều khả năng tiếp tục bị chi phối bởi Trung Quốc và Mỹ, xuất phát từ những vấn đề về nội bộ và chính sách khu vực của hai nước, trong tương quan với chính sách nước lớn của Đông Nam Á và “tâm trung” khác. Do đó, Biển Đông rất có thể sẽ tiếp tục được coi là địa bàn cạnh tranh nước lớn, gắn với các điểm nóng khác trên toàn cầu cũng như nhiều hoạt động “vùng xám” và răn đe

⁹¹ Project 2025 (tlđđ) đề cập đến khả năng nâng cấp Ngũ nhãn (Five Eyes) thành Cửu nhãn (Nine Eyes).

quân sự. ASEAN có thể sẽ là nhân tố cân bằng ảnh hưởng giữa các nước lớn trong khu vực này./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Tiếng Việt

1. Lãnh sự quán Trung Quốc tại TP. HCM. Toàn văn Báo cáo tại Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XX của Đảng Cộng sản Trung Quốc. 26/10/2022. http://hochiminhcity.china-consulate.gov.cn/xwdt/202210/t20221026_10792286.html.

Tiếng Anh

2. Australian Government Department of Foreign Affairs and Trade. “Quad Foreign Ministers’ Meeting Joint Statement, Tokyo.” 29/7/2024. <https://www.foreignminister.gov.au/minister/penny-wong/media-release/quad-foreign-ministers-meeting-joint-statement-tokyo>.
3. Commonwealth & Development Office. “Chinese Coast Guard and Maritime Militia Vessels in the South China Sea: FCDO Statement.” 19/6/2024. <https://www.gov.uk/government/news/fcdo-statement-on-the-south-china-sea>.
4. Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT). “Statement Regarding Recent Incidents in the South China Sea.” 18/6/2024. <https://www.dfat.gov.au/news/media-release/statement-regarding-recent-incidents-south-china-sea>.
5. EEAS. “South China Sea: Statement by the Spokesperson on the Anniversary of the Award Rendered in the Arbitration Between the Philippines and China.” 11/7/2024. https://www.eeas.europa.eu/eeas/south-china-sea-statement-spokesperson-anniversary-award-rendered-arbitration-between-philippines_en.

6. Global Affairs Canada. “Canada Condemns Actions by People’s Republic of China Against Philippine Vessels in South China Sea.” 18/6/2024. <https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2024/06/canada-condemns-actions-by-peoples-republic-of-china-against-philippine-vessels-in-south-china-sea.html>.
7. Ministry of Foreign Affairs of Japan. “Recent Surge in Tensions in the South China Sea.” 18/6/2024. https://www.mofa.go.jp/press/release/pressite_000001_00377.html.
8. U.S. Department of State. “Joint Statement From the Quad Foreign Ministers’ Meeting in Tokyo - United States Department of State,” 29/7/2024. <https://www.state.gov/joint-statement-from-the-quad-foreign-ministers-meeting-in-tokyo/>.
9. U.S. Department of States. “On the Philippines Maritime Zones Act.” 8/11/2024. <https://www.state.gov/on-the-philippines-maritime-zones-act/>.
10. U.S. Department of State. “Joint Statement From the Quad Foreign Ministers’ Meeting in Tokyo.” 29/7/2024. <https://www.state.gov/joint-statement-from-the-quad-foreign-ministers-meeting-in-tokyo/>.
11. White House. “G7 Apulia Leaders’ Communiqué.” 14/6/2024. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2024/06/14/g7-leaders-statement-8/>.
12. White House. “U.S. Support For The Philippines in The South China Sea - United States Department of State.” 31/8/2024. <https://www.state.gov/u-s-support-for-the-philippines-in-the-south-china-sea-12/>.